

CYFROWY LICZNIK TAŚMY DO MAGNETOFONU

Prezentowany układ licznika taśmy do magnetofonu zbudowany jest przy użyciu układów serii TTL, wyłącznie krajowej produkcji. Zastosowanie tego licznika w magnetofonie umożliwiło łatwe i stosunkowo szybkie odszukanie nagrań muzycznych, a także programów, gdyż magnetofon współpracuje z komputerem ZX Spectrum jako pamięć kasetowa.

W liczniku zastosowano system wyświetlania multipleksowego, co umożliwiło użycie taniego wyświetlacza kalkulatorowego. Pojemność licznika umożliwia zliczenie 999 impulsów, co w przedstawionym modelu w zupełności wystarcza nawet do kaset 2×45 min., zapewniając przy tym dostateczną dokładność.

Jednakże należy pamiętać, że **do uruchomienia licznika konieczna jest znajomość podstaw techniki cyfrowej, a także sonda TTL lub oscyloskop.**

Konstrukcja

Układ składa się z czterech podstawowych modułów:

- przetwornika formującego impulsy (rys. 1a);
- przełącznika kierunku liczenia (rys. 1b);
- licznika impulsów (rys. 2);
- dekodera BCD/7-s (rys. 3).

Wszystkie moduły umieszczone są na jednej płycie. Ponieważ w prototypie zastosowano laminat jednostronnie kryty miedzią, konieczne okazało się wykonanie części połączeń od strony elementów srebrzanką lub przewodem w izolacji igelitowej (rys. 5 i 6).

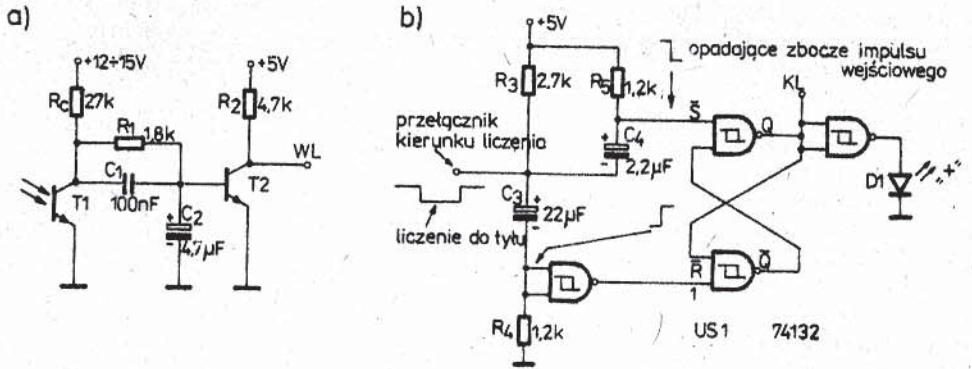
Pierwszy moduł - moduł formujący impulsy (rys. 1a) składa się z fototranzystora T1 i tranzystora T2, który stanowi wzmacniacz i układ wstępnego formowania impulsu do standardu TTL. Elementy biernie R_e , R_1 , R_2 , C_1 , C_2 służą do ustalenia punktów pracy tranzystorów, a także oczyszczają impuls wejściowy ze zniekształceń. Wyjściem tego modułu jest kolektor tranzystora T2 (oznaczony WL). Impulsy pojawiające się na tej końcówce liczone są w module liczącym, który jest opisany dalej.

Przełącznik kierunku liczenia (rys. 1b) jest

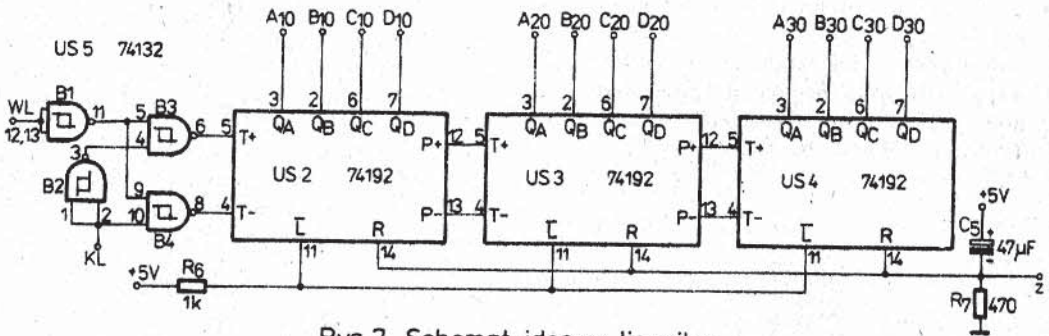
bardzo rozbudowany, ale okazało się to konieczne ze względu na podatność licznika na zakłócenia pochodzące z sieci zasilającej. Wykonany jest on na układzie US1, który w strukturze ma cztery dwuwęściowe przerzutniki Schmitta, realizujące logiczną funkcję NANO ($Y=A \times B$). Dioda LED D1 sygnalizuje kierunek liczenia (+/-).

Jak wspomnieliśmy, impulsy wychodzące z modułu formującego liczone są w module licznika, zbudowanego na układach US2 - US4, typu 74192 (rys. 2). Są to układy licznika rewersyjnego (tzn., że może on dodawać kolejne impulsy do bieżącej zawartości, lub odejmować je z wpisywaniem równoległym (L) i zerowaniem asynchronicznym (Z). W tym module funkcja wpisywania nie będzie wykorzystana i dlatego na wejście wpisujące podana została „1” logiczna (można to zrobić przez rezystor R_6 lub pozostawić te końcówki nie podłączone). Liczba wskazująca liczbę zliczonych impulsów (w kodzie BCD) ustawiona jest na wyjściach liczników US2 ($A_{10}-D_{10}$ - jednostki), US3 ($A_{20}-D_{20}$ - dziesiątki) i US4 ($A_{30}-D_{30}$ - setki). Dodatkowo zastosowano układ US5, którego zadaniem jest podawanie impulsów liczonych (z wyjścia WL układu formującego) na wejście T+ (dodające) lub T- (odejmujące) licznika US2, co związane jest ze zmianą kierunku liczenia (czyli stanem na wejściu KL modułu przełącznika). Bramka B1 dodatkowo formuje impuls wejściowy tak, aby był pozbawiony wszelkich zniekształceń. Elementy C_5 , R_7 są układem różniczkującym, który zeruje liczniki po włączeniu zasilania. Ponieważ w trakcie pracy licznika istnieje konieczność wyzerowania go wprowadzone jest dodatkowo wejście zerujące Z (kasowanie zawartości następuje dla $Z = 1$).

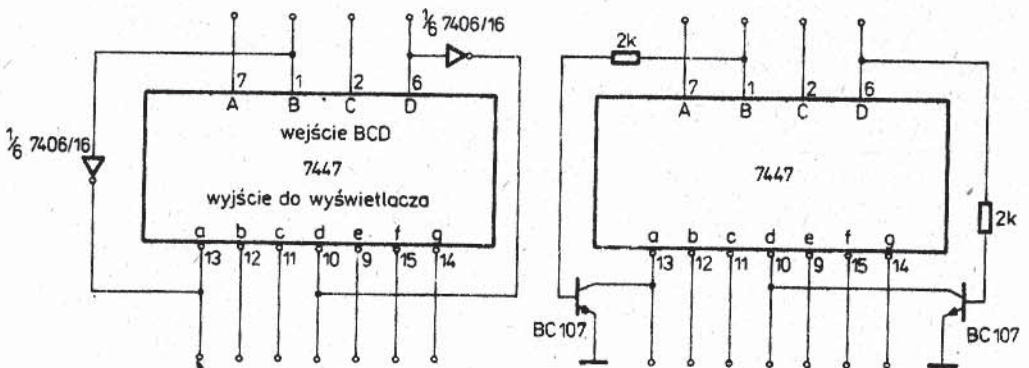
Ostatnim modulem, koniecznym do poprawnej pracy licznika, jest dekodery (rys. 3). Jest on najbardziej rozbudowaną częścią całego licznika (w jego skład wchodzi układy US6-US15). Tak znaczna komplikacja układu wynika z typu zastosowanego wyświetlacza NAA 3010 (odpowiednik polskiego CQYP95). Wykorzystano z niego trzy cyfry - 4., 3., 2. (wskaźnik jest 9-cyfrowy). Typ wyświetlacza nie jest parametrem krytycz-

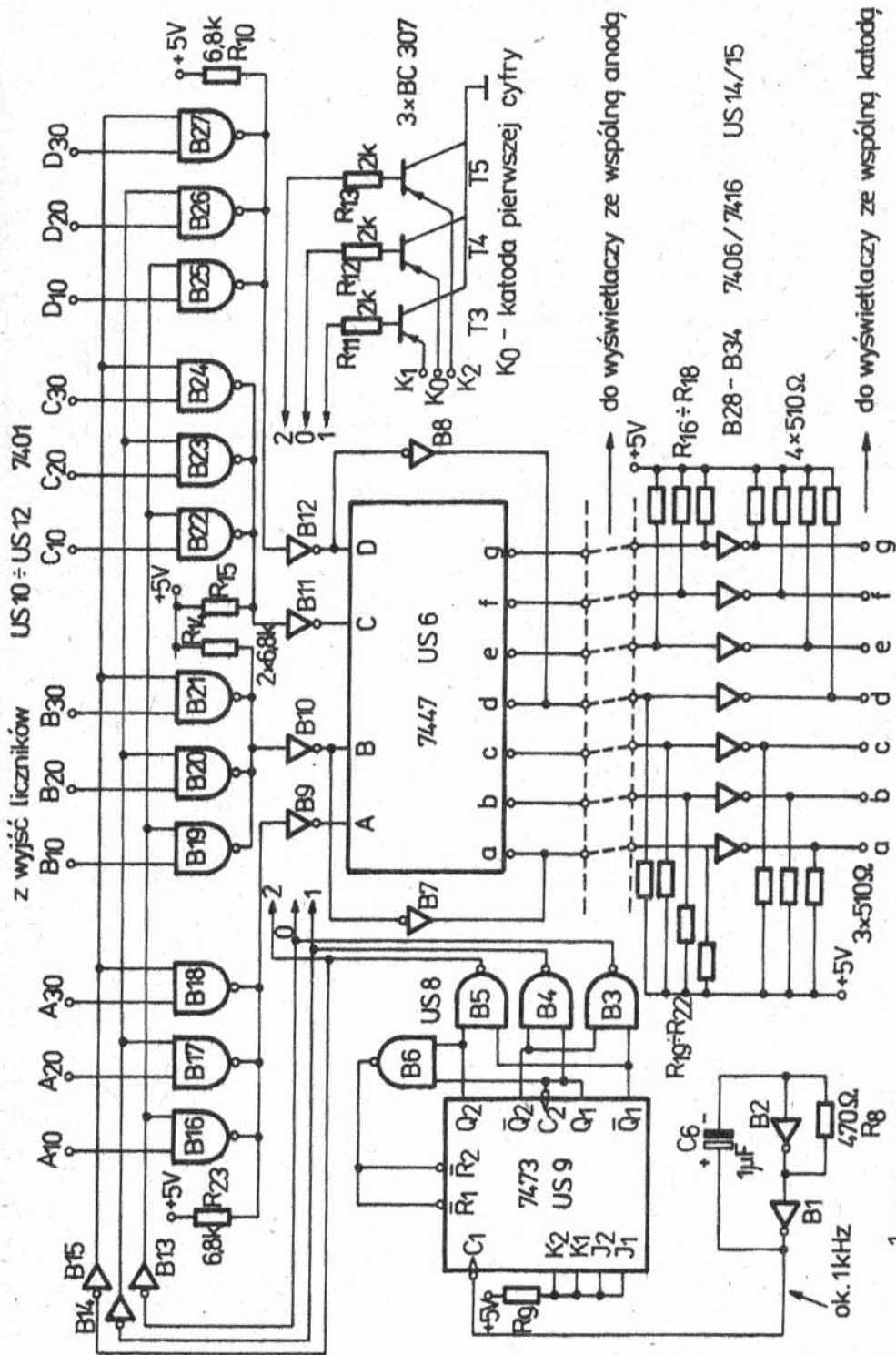
Przetwornik impulsów liczonych Rys.1 Przetwornik kierunku liczenia

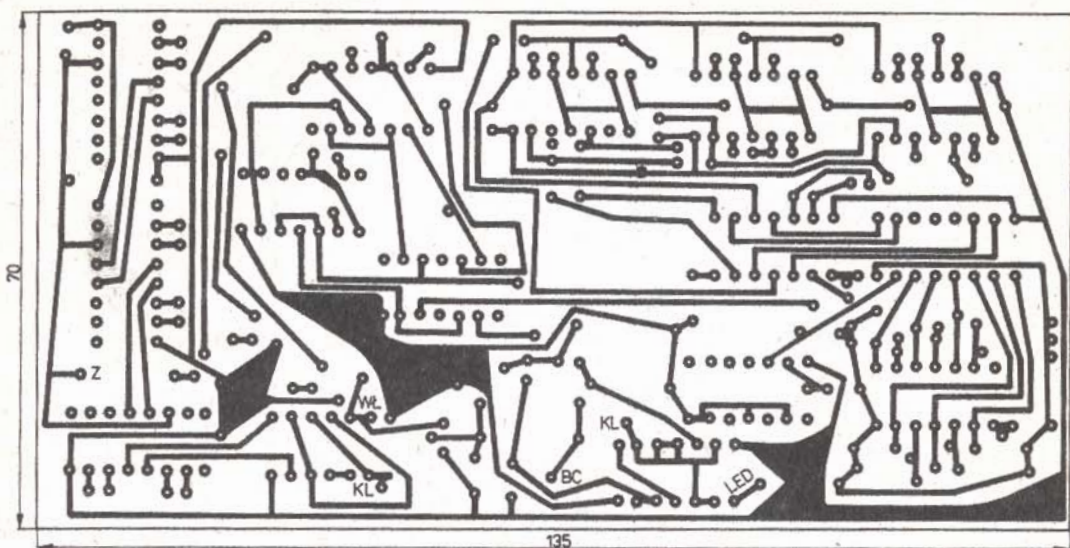
Rys.2 Schemat ideowy licznika

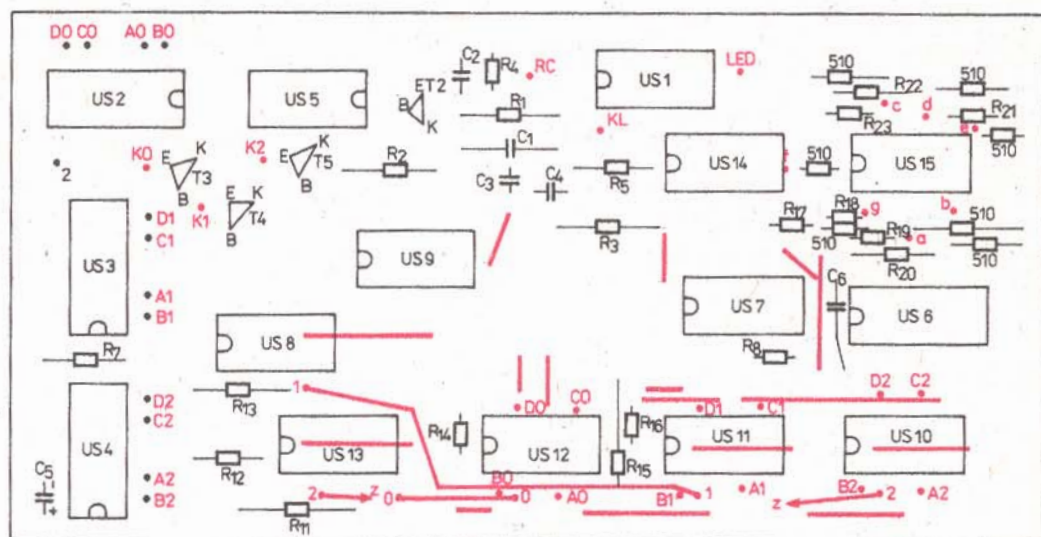
Rys.4 Różne sposoby poprawienia kształtu cyfr 6 i 9.

Rys. 3 System multiplex z dekodernem

Rys.5 Rysunek płytki montażowej

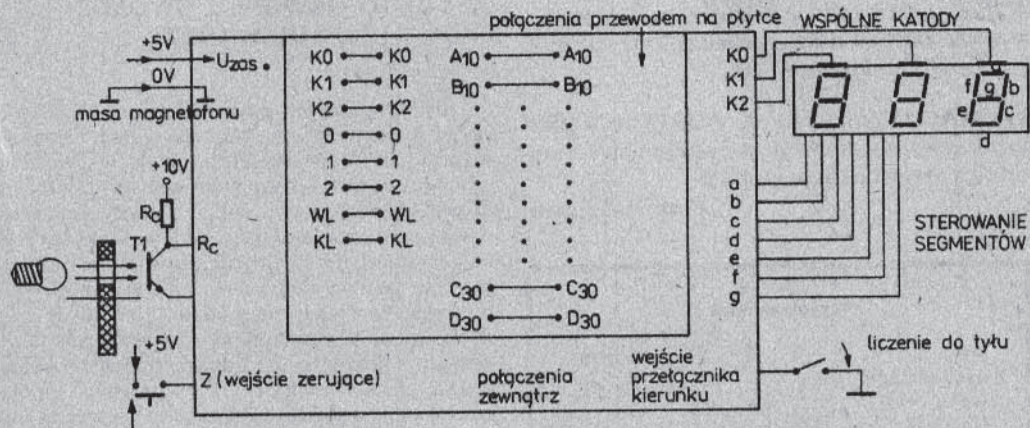

Rys.6 Rozmieszczenie elementów na płycie

nym, natomiast ważne jest, aby był to wskaźnik o wspólnej katodzie i aby była możliwość połączenia go w system multiplexu.

„Sercem” modułu dekodera jest układ US6 typu 7447. Jest on przeznaczony do sterowania wyświetlaczy o wspólnej anodzie, dlatego zastosowano siedem inwertorów, wzmacniaczy z otwartym kolektorem tranzystora wyjściowego (są to układy US14 i US15). Bramki B1, B2 (z US7) wraz z elementami R₈, C₆ stanowią generator fali pros-

tokątnej o częstotliwości rzędu 1 kHz. Częstotliwość ta określa częstość powtórzenia wyświetlania każdej cyfry. Impulsy te liczone są w liczniku modułu 3 wykonanym na układzie US9 (z dwóch przerzutników JK-MS). Bramki B3-B5 (z US8) dekodują kolejne stany licznika – 0,1,2 – wskazując, która z cyfr jest w danym momencie wyświetlana. Bramka B6 dekoduje każdy czwarty impuls wejściowy czyli stan 3 i natychmiast zeruje licznik, powodując powtórzenie cyklu. Cykl jego pracy wygląda następująco: 0,1,2,3 –

Rys.7 Połączenia płytki z elementami zewnętrznymi

0,1,2 itd. Tranzystory T3-T5 sterowane są z wyjść bramek B3-B5 sterując kolejno katodami wyświetlaczy (K0 – jednostki, K1 – dziesiątki, K2 – setki).

Ponieważ układ multipleksera (US10-US12, B16-B27) uaktywniany jest stanem „1”, a na wyjściach B3-B5 stanem wyróżnionym jest „0”, konieczne jest odwrócenie fazy tego sygnału, czynność tę wykonują bramki B13-B15 (z US13). Bramki B7, B8 umożliwiają zmianę kształtu cyfr 6 i 9 tak, jak na rys. 4. Rysunek płytki drukowanej pokazany jest na rys. 5, a rozmieszczenie elementów na rys. 6. Układ połączeń zewnętrznych pokazany jest na rys. 7.

Uruchomienie

Uruchomienie licznika nie sprawi większych trudności, przy założeniu, że konstruktor dysponuje sondą TTL i zna przynajmniej podstawy techniki cyfrowej. Uruchomienie należy rozpocząć od sprawdzenia napięcia zasilania, którego wartość musi wynosić 4,75–5,25 V, a w żadnym razie nie może przekroczyć wartości 7 V.

Najpierw sprawdzimy moduł dekodera. Wejścia A₁₀–D₃₀ zostawiamy nie podłączone i kontrolujemy próbnikiem, czy na 12 wyprowadzeniu US9 pojawiają się impulsy. Kolejno kontrolujemy wyjścia bramek B3-B5. Jeżeli impulsy się pojawiają możemy połączyć moduł licznika z dekodere. Na

wyświetlaczach pojawi się jakaś liczba, wskazująca na aktualną zawartość licznika. Wtedy należy podać „1” na wejście Z i pojawi się stan 000. Następnie łączymy wejście WL z wyjściem WL i podając impulsy świetlne na bazę fototranzystora T1 kontrolujemy stan licznika. Przy „1” na KL (1 i 2 końcówka US5) licznik liczy do dołu, natomiast przy „0” – liczniki zwiększają swoją zawartość.

Na tym kończą się wszelkie czynności związane z uruchomieniem licznika. Jeżeli elementy układu zostaną sprawdzone przed wmontowaniem (dotyczy to przede wszystkim elementów biernych), a płytka wykonana ściśle wg rys. 5, to prawdopodobieństwo „ruszenia” licznika od razu jest duże.

Zasilacz można zmontować dowolnie. Jedynym ograniczeniem parametrów zasilacza to napięcie stabilizowane +5 V i wydajność prądowa powyżej 200 mA.

Uwagi końcowe

Prototypowy licznik zamontowano w magnetofonie M 8010. Czujnik fotoelektryczny (żarówka i tranzystor T1) odbiera impulsy z lewego talerzyka napędowego, w którym wykonany został otwór. Przełącznik kierunku liczenia wykorzystuje zmianę położenia dźwignienki z kółkami mechanizmu przewijania. Jest to rozwiązanie niezawodne i stosunkowo łatwe do wykonania w warunkach

amatorskich. W trakcie 5 miesięcy użytkowania licznik wykazał dużą przydatność, a także bardzo dużą dokładność (błąd ± 3 jednostki dla kasety C-90).

UWAGA! Zasilanie +5 V US13 i 0 V US8 bezwzględnie należy doprowadzić od spodu płytki, przewodem w izolacji.

Piotr Zbysiński

Spis elementów

Układy scalone:

US1 - 74132,
US2, US3, US4 - 74192,
US5 - 74132,
US6 - 7447,
US7 - 7404,
US8 - 7400,
US9 - 74107,
US10, US11, US12 - 7401,
US13 - 7400,
US14, US15 - 7406 lub 7416.

Tranzystory:

T1 - dowolny fototranzystor o $U_{CE} = 10$ V, np. BPYP22,
T2 - BC107-109; BC147-149; BC237-239,
T3, T4, T5 - BC177-179; BC157-159; BC307-309.

Diody:

D1 - dowolna LED.

Rezystory:

R_0 - 10-33 k,
 R_1 - 1k8,
 R_2 - 4k7,
 R_3 - 2k7,
 R_4, R_5 - 1k2,
 R_6 - 1+4k7,
 R_7 - 220-510,
 R_8 - 470,
 R_9 - 1+6k8,
 R_{10} - 1+6k8,
 R_{11}, R_{12}, R_{13} - 1+3k3,
 R_{14}, R_{15} - 1+6k8,
 R_{16}, R_{17}, R_{18} - 1+6k8,
 $R_{19}, R_{20}, R_{21}, R_{22}$ - 1+6k8,
 R_{23} - 1+6k8,
7x390+680 - w szereg z segmentami wyświetlacza.

Kondensatory:

C_1 - 0,1 μ F,
 C_2 - 4,7 μ F,
 C_3 - 22 μ F (tantalowy),
 C_4 - 2,2 μ F,
 C_5 - 10 μ F+100 μ F,
 C_6 - 1 μ F

Wszystkie kondensatory na napięcie wyższe lub równe 6,8 V